

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 23. aprila 1862.

Kdaj naj grejo kmetijski gospodarji v London?

Znano je našim bravcom, da 1. majnika se bo začela velika kmetijska in obrtniška razstava v Londonu, kamor bo prišlo iz vseh krajev sveta mnogovrstnih pridelkov in izdelkov na ogled. Trpela bo razstava gotovo to celo leto.

Nek ogersk kmetovavec je vprašal unidan vrednika dunajskega gospodarskega časnika prof. Arnsteina, v vseh tacih rečeh dobro zvedenega moža: kdaj bi bil pravi čas, da gré kmetovavec v London?

Gospod profesor, ki bo sam tudi ud ces. avstrijske komisije v Londonu, mu odgovarja v poslednjem listu takole:

Znano je, da kr. angleška kmetijska družba bo razstavila plemene živine, za katero se bojo premije dobile; začela se bo ta razstava 23. rožnika (junija) in trpela bo najmanj 5 dni. Tudi bo angleška vrtnarska družba napravila razstavo.

Po tem takem najbolje kaže, kdor hoče vse to viditi, da se podá nekoliko dni pred 23. rožnikom v London; najpred vse enmalo povrh ogleda, potem pa ogleda živino, 26. rožnika razstavo vrtnic (rož), 2. julija (malega srpana) splošno razstavo cvetlic, med tem vso drugo kmetijsko in obrtniško blago. Tako bo vse vidil, kar bo za viditi.

Dalje svetuje, naj že pred, kdor misli v London iti, piše ces. avstrijski komisii, koliko hoče za stanovanje in živež na dan dati in jo prositi, naj mu po tej ceni vse to oskrbi. Napis na to komisijo naj se pa v angležkem jeziku tako-le napravi: „*Imperial-Austrian-Commission.*“

6. Onslow Crescent Brompton.

London S. W.

Res vredno bo viditi velikansko razstavo, ki ji ne bo kmali para; kdor ima kakih 5 do 600 gold. na strani, naj potuje tje, — kesal se gotovo ne bo.

Ni treba, da bi se vse sadno drevje cepilo.

Ni prav ne za sadno rejo, da se brez razločka le hvaljene žlahne plemena iz ptujih krajev k nam donašajo. Tako ravnanje bo nam v sadjoreji še dolgo dolgo pravo pot napredka zveralo. Vsaki kraj in vsaka dežela bi si mogla prizadevati, da si sčasoma iz domačih sadnih plemen iz pešák žlahne sorte brez žlahnjenja in cepljenja sadne drevesa zaredi. Te drevesa naj bi se potem v naši deželi po cepljenji in žlahnjenji obdržale in zaplodile. Po tej poti si bo skrben sadjorejec zaredil čvrstih dreves obilo, ktere, ker so se v deželi izredile, in so gotovo tudi zemlje in podnebja vajene, se dobro bodo sponašale. Take drevesa ne bolehajo, ampak zdrave ostanejo, so močnejše od ptujih in tudi rade rodijo. Če ravno take drevesa niso posebno žlahne, so pa morda vendar za domačo rabo dobre, če ne za družega, saj za sušiti, za jesih ali pa za sadjevec. — Po mojih skušnjah se je večkrat pripetilo, da se je na divjak dostikrat veliko slabeja sorta sadja cepila, kakoršno bi bil divjak sam rodil, če bi se ne bil cepil.

Kdor po moji navadi divjake redí, si priredi dovelj in

lepih drevesc, ktere niso celó nič divjakom podobne, in v 5. ali 6. letu tako velike in močne zrastejo, da so za presajenje dobre. Jez pa drevesca tako-le redim: Jemljem najlepših pešák od najžlahnejše sorte; sejem jih prav redko in tudi v prav dobro zemljo (včasih tudi v gnojnik (mistpetelj), kjer se mi tudi neizrečeno dobro ponašajo), in jih pustim na tem mestu do jeseni. Od tukaj presadim drevesca po prvem letu zopet v dobro zemljo, pa spet nekoliko bolj saxe bi, in gleštam jih po navadi dobro. Porok sem ti, dragi sadjorec, da so drevesca v 6 letih, če popred ne, že popolnoma izraščene drevesca. Če si tako nekoliko drevesc si priredil, čakaj, da ti prvi sad obrodijo; če ti morebiti sad ni po volji, ga še zmiraj lahko precepiš in požlahniš. V gnojniku dobijo drevesca neizrečeno veliko korenin. To se pa zato napravi, ker korenike le do gnoja segajo, in se po njem razprostirajo. Kdor si drevesca tako redi, si izredí dreves, ki prehité druge, ki niso v parnikih rastle, v rasti za 2 do 3 leta. Pri meni, kakor sem že omenil, so rastle in kviško hobotale kakor koprivé. Korenike so imele v enem letu že po čevlji dolge, drevesca so bile pa po dva čevlja visoke in blizu korenin po mazincu močne. Na svojem vrtu imam zdaj nekoliko dreves, ktere sem v gnojniku pridelal in v drugo tudi dobro zemljo presadil; tako mi veselo rastejo, da je veselje, nobenega mraza se ne bojé.

Tako piše skušeni in sploh zavoljo svoje velike kmetijske vednosti spoštovani gospod Fischer, fajmošter v Kadonji na Českem. Poskusimo tudi mi; morebiti bomo rekli: Lejte, saj ima mož res prav!

Gospodarske skušnje.

(Nova šega drevesa zalivati). Nek prebrisan Anglež, gospod Carey od sv. Jožefa v Kalifornii v Ameriki, je našel prosto, ne drago in priročno sredstvo sadne drevesa zalivati. On rabi za to le konec stare vrvi (starega štrika) in kako posodo, ktera vodó drží, se vé premajhna ne smé biti. Omenjena posoda se z vodo nalije in pod drevó postavi, ktero se ima zalivati. Drevo se s to vrjo dvakrat blizo tal, in sicer nekoliko nižje kakor je posode otor, in oba konca vrvi se v posodo deneta. Po tej napravi vleče vrv kakor sésavnik vodo iz posode, in jo počasi na drevesne korenike oceja. Se vé da se posoda večkrat z vodo zaliti mora. Tako zalivanih dreves se mrčesi ne lotijo, ktere radi drevesno skorjo grizejo in drevo poškodejo.

Toliko hvaljeni Korneuburški redivni prah za živino: kaj je in koliko je prav za prav vreden?

Kupite! kupite „Korneuburger Vieh-, Nähr- und Heilpulver!“ Tako se trobi po celem svetu v vseh časnikih, — dober je za vse, pomaga vsem, — mi pa dostavimo: največ pa tistemu, ki ga prodaja.

C. kr. gospodarsko česko društvo je to skrivnostno štopo preiskavati dalo, in našlo se je v nji, da obstoji iz

Glauberjeve soli (70%), žvepla (10%), encijana in kolmeža (20%). Te zdravila so res dobre za marsiktero bolezen, kar je znano celemu svetu in zlasti vsem živino-zdravnikom, kateri sploh encijana, kolmeža in Glauberjeve (ali namesto nje grenke) soli največ porabijo. Vsa skrivnost je tedaj to, da gospodar, ki „Korneuburgerja“ živini daje, ne vé, kaj daje, ker mačka v žaklji kupi, — če pa encijana, kolmeža, žvepla in Glauberjeve soli daje, pa saj vé, kaj živina dobiva, in pri tem pa tudi zvé, da te zdravila niso za vse bolezni in so včasih celo škodljive.

Al zdaj je pa še druga. Cent „Korneuburgerja“ velja na drobno v paketih 63 gold., — reci šestdeset in tri goldinarje, — če pa si sam kupiš imenovane korenine, sol in žveplo, te pa cent stane le — 14 gold.

Kaj ne, prijatelj, ki zdaj to veš, da boš nam potrdil, da „Korneuburger“ pomaga živini v marsikteri bolezni, — najbolj pomaga tistemu, kdor ga — prodaja. Zato ni čuda, da se trobi po svetu: Kupite, kupite!

Nektere ikre ali ribje jajca so človeku strup.

Svarilo našim gospodinjam.

Že davnej je natoroznancom znano, da ikre ali ribje jajca od mrén ali muštatarc (Barben) in belih rib (Weissfisch) so strupene; če jih človek povžije, ga začne po čevah gristi, bljuje (kozlja) in driska ga žene, skor tako, kakor da bi kolero imel; ako se mu brž ne pomaga, umrje.

To se je zgodilo nedavno v Ljubljani, pa tudi jaz sem pred nekimi leti bil poklican v hišo, kjer se je po povžitih jajcih muštatarce dvema osebama prigodila ta nesreča. Gospodinja je kupila muštatarco, pa jo spekla, jajca njene pa v juhi (župi) skuhala. Dva sta jedla to juho, eden pa je ni hotel in je raje ribe same čakal. In kaj se zgodi? Oba una je začelo kmalo po čevah dreti, — ta pa, ki je samo ribo jedil, je ostal čisto zdrav. Ker sem hitro na pomoč pritekel, sem ju še rešil smrtne nevarnosti.

Naznanite drage „Novice“ to v svojem listu, da gospodinja ne kuhajo takih strupenih ribjih jajc, ampak da jih kam vržejo, kjer ne pride nobena žival do njih.

Opomnite jih pa tudi še tega, da taka nevarnost izvira tudi od tega, ako se ribe lovijo z ribjo omotico (Fischkörner) in se take jagode povžijejo z ribo vred.

Dr. G.

Natoroznanske reči.

Martinček pa slepec.

Če greš ob kakem solnčnem bregu ali zidovju, vidil boš male, čveteronogate živalice veselo tje in sèm tekati. Zdaj ena teh živalic mirno na solncu leži, zdaj, če le količkaj kaj zašumi, urno švigne v kako votlino, da se le sam repek vidi — kmalo pa se zopet prikaže na drugem kraju. Vem, da vsak spozná vesele te živalice — martinčki so.

Poglejva jih bolj natanko; da pa ne misliš, da bi te ktera pičila, moram ti najprvo povedati, da ta mala živalica ni nikakor nevarna. Strupa nima, vgrizniti pa tudi ne more, da bi ti kaj žalega storila; zob ima sicer dovolj, še celo na nebesu, al tako majhni so, da jih komaj čutiš, če z ojstrino noževno čez-nje potegneš. Prederejo tedaj, ako živalica vgrizne, komaj, ali pa še celo ne, tvojo kožo.

Svojo hišico ima martinček v kaki votlini ali razpoki v zidovji, stanuje pa le samec; samo v pomladi, kadar se pari, živita on in ona skupaj. Skoraj vès dan leži na gorkem solncu in se ne premakne, zdaj pa se blizo njega vsede muha ali kaka druga majhna živalica — kot blisk šine in vjeta živalica trepetu mu v gobčku.

Hranuje se martinček s črviči, z muhami, mravljinici in drugimi takimi živalicami. Kako jih vlovi, smo že vidili. Jasno je tedaj, gledé njegove hrane, da zamorejo mar-

tinčki po vrlih mnogo koristiti, — ne ravnaajo tedaj tisti prav, ki jih pobijajo, ako jih le doseči morejo. Zakaj bi branil veseli živalici letati po svojem vrtu; saj ti ne more nikakor škodovati, kakor si vidil, pač pa koristiti veliko.

Spomladi zleže ona pet do osem belih in malo da ne tako debelih jajc, kakor so vrabčeve, v rahlo zemljo. Imajo raztegljivo lupino in so napolnjene s samim rumenjakom; beljaka ni v njih. Izvaljuje sicer jajčka toplota, al veliko pomaga pri tem tudi vlaga ali mokrota, zakaj ako postaviš jajčka na suh, gorak kraj, ali na solnce, ne izvalijo se, ampak posušile se ti bojo.

Nekteri si martinčke radi privajajo. Jaz sem imel eno teh živalic vjeto; skonca ni hotla jesti; raje je stradala mnogo mnogo dni; potem pa se je tako privadila, da je koj pritekla, ako sem ji kako muho ali kobilico prinesel; toda živa mogla je biti njena hrana; ako ni gomazala — ni se je pritaknila.

Sosebnost, sicer vsem kuščaricam lastno, ima tudi martinček, da mu repek, ako nanj stopiš ali po njem vdariš, rad odpade, mu pa kmalo zopet nov zraste. Pozimi martinček otrpnjen leži v kaki votlini — pomladansko solnce prebudi ga zopet iz zimskega spanja. Sovražnikov ima martinček sila veliko: po življenji mu streže veliko čveteronogatih žival, posebno ježi, mačke, dihurji; med ptici štorklja, kanja, šoga, pa tudi kokoši, razun teh tudi belouške in druge kače.

Pod kakim grmom ali kamnom, pa le bolj na vlažnih krajih živi tudi druga, martinčku sorodna, 12 do 18 pavcov dolga žival, zgorej temno rudečkasta in svetla, spodej skorej črna — slepec. Slepec martinčku sorodna žival? Prijatelj motiš se, bi znabiti kdo rekel, slepec je kača! Slepec ni kača, ti rečem, ampak nedolžna in kakor martinček nikomur nevarna žival, ktero natoroznanci v ravno to vrsto prištevajo kakor martinčka — h kuščaricam. Res, po unanji podobi celo je slepec podoben kači; al unanja podoba je goljufiva — učeni gledajo na notranjo opravo. V dokaz naj ti bo žival „špičmoh“ imenovana. Po unanji podobi res miši podobno, imenuje jo ljudstvo vedno le miš, akoravno ni miš, ker natoroznanci prištevajo to k zveri (Ferae), uno, pravo miš, pa k glodavcom (Glires).

Ravno tako kaže ti tudi notranji život, da slepec ni kača. Prvič ima slepec prsno kost, kača ne; ravno tako kaže tudi nimajo medeničnih kosti, pač pa slepec. Dalje so čeljusti pri slepcu skupaj zraščene, gobček in goltanec tedaj ne raztegljiv, kakor pri kačah, zato tudi slepec le majhine živalice povživa in ne, kakor kača, ki debeleji rop požre, kakor je ona sama. To in še mnogo drugega loči slepca od kač; razun tega pa je vse njegovo življenje zlo zlo podobno martinčkovemu.

Prvo, kar ti hočem povedati, je, da slepec ni slep, kakor nekteri menijo, ampak ima le prav prav majhne oči; drugo pa, da ni nič nevaren; on nima strupenih zob in tudi drugi zobci so tako majhni, da ti komaj kožo prerijejo. Da pa slepec kravam mleko spiya, da v človeka zleze, in Bog vé kaj še, to je vse bôsa. Res pridele časih blizo hlevov; al to le zato, ker rad v gnoj jajčka zleže.

Ta žival živi skoraj po vsi Evropi, po hribih in po dolinah, po hostah in grmovji, blizo in deleč hiš. Skriva se po mišinah in krtinah, po votlinah in pod koreninami drevesnimi, pod kamnjem in gnojem. Oktobra in novembra mesca išče si slepec stanišča za zimo in lazi v globoke luknje ali pod korenine, ki so z listjem pokrite.

V hrano slepcu so črvi in drug majhen mrčes, preživi pa tudi več mescov lahko brez hrane.

Mesca avgusta zleže slepčevka osem do šestnajst jajc, iz katerih pa precej mlade živalice zležejo; to je nektere že zapeljalo v napačno misel, da slepec žive mlade na svet pripravi.

Kakor martinček in še bolj je slepec života trdnega; nabij ga do dobrega, ne bo dosti maral. Ako ga na kose